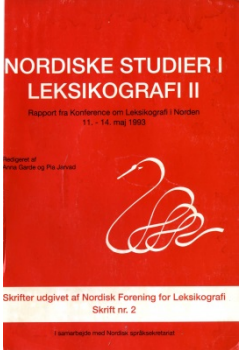

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	ODS-Supplementet - Præsentation af bind I: A(Aa)-Bh. 1992	
Forfatter:	Sv. Eegholm-Pedersen	
Kilde:	Nordiske Studier i Leksikografi 2, 1993, s. 69-77 Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, 11.-14. maj 1993	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

ODS-Supplementet

Præsentation af bind 1: A(Aa)-Bh. 1992

Sv. Eegholm-Pedersen

Vi plejer at regne Ordbog over det danske Sprog (ODS) til de store nationalordbøger i Vest- og Nordeuropa. Men når vi nævner vores "store ordbog" sammen med de andre fire store det her drejer sig om, nævnt i aldersrækkefølge: Grimm: Deutsches Wörterbuch, Woordenboek der Nederlandsche Taal, The Oxford English Dictionary (OED), Svenska Akademiens Ordbok (SAOB), så er det rimeligt at sætte den beskedent til sidst eller efter en tankestreg som Hans Jonsson i foredraget om de store ordbøgers særart på Oslo-kongressen 1991.¹ Den omfatter med sit 1700-års startpunkt et kortere tidsrum end de andre, der alle går ned til eller (OED) over middelaldergrænsen, og den er i det hele af noget mindre omfang.

Konstituerende for disse store citatbaserede ordbøger er det historiske anlæg. De har to dimensioner, den diakroniske og den synkroniske, således at forstå at de - med Hans Jonssons ord - indeholder en sambeskrivelse af en vis afgrænset tidligere periodes sprog og samtidssproget. De er alle projekter med en meget vid tidshorisont for udgivelsen, og det ligger i sagens natur at beskrivelsen af samtidssproget i ordbogens første partier på en række punkter vil være forældet ved værkets afslutning.

Det altså uomgængelige revisions- og suppleringsbehov er løst eller ved at blive løst på forskellig måde ved de tre af de fem som i dag er fuldført. OED som kom først i hus (1928 efter en udgivelsesfase på 44 år) har også præsteret den tilsyneladende optimale løsning: først et supplement 1933, derefter et større ajourførende supplement (1972-86) og endelig en integreret udgave af hovedværk og supplement, markedsført i trykt og elektronisk form som OED, 2. udgave (1989). Grimm stod med et problem i værkets meget inhomogene karakter. Den meget lange udgivelsesperiode og den noget løse organisation medførte betydelige forskelle i omfang og stoffets behandling i de enkelte dele. Her kunne der ikke lappes med supplement. Løsningen måtte nødvendigvis blive en ny udgave, en Neubearbeitung. Hvis første etape A-F er igang (der er foreløbig udgivet 1/3 af bogstavet A og bogstaverne D + halvdelen af E).

Hvad nu ODS angår, så var udgivelsesperioden ganske vist relativt kort (1918-54), men dog lang nok til at en ajourføring af ordstoffet i de tidligere dele følte meget påkrævet ved værkets afslutning. Og hertil kom at også ODS havde et homogenitetsproblem. Langtfra på samme måde som Grimm, men dog alligevel. Måler man den rent kvantitative behandling af de enkelte bogstaver i ODS med gennemsnitstal for andre danske ordbøger, vil man finde en betydelig skævvridning i den store ordbog. Bogsta-

verne A - F fylder gennemsnitlig ca. 26% af totalomfanget i ordbøgerne, i ODS kun 17. Til gengæld er slutningen af alfabetet, bogstaverne S - Ø som gennemsnitlig lægger beslag på 29%, i ODS svulmet op til 39%.

Det er klart at for brugeren betyder denne skævhed - som har sin baggrund først og fremmest i det på flere punkter helt utilstrækkelige materiale ved redaktionens begyndelse - den betyder at de oplysninger man får om ord og ordbrug i begyndelsen af alfabetet er langt fra så fyldige og tilfredsstillende som dem der kan hentes i de senere bind. Og det må blive en vigtig opgave for et supplement at søge i nogen grad at udligne denne forskelsbehandling. Lis Jacobsen, ordbogens navnkundige administrator, formulerede allerede i 1950'erne et ønsket supplements opgave som den dobbelte: ajourføring og egalisering. Når vi i dag hvor første bind af det planlagte 5-binds supplement foreligger taler om at Supplementet skal afrunde ODS, ligger der altså heri de to ting: dels en tilføjelse af det nye stof, nye ord og ordanvendelser fra redaktionsperioden, men vel at mærke: ikke ud over denne. Dels en generel styrkelse af ordbogens svagere dele, specielt de første 5-6 bind.

Kilderne.

I det materiale som ODS-Supplementet (ODS-S) bygger på indgår en oprindelig stamme af citater og henvisninger fra den gamle ODS-redaktionsperiode. Den var på 350.000 sedler, men af en noget tilfældig karakter. ODS havde ikke som SAOB et fast excerpistkorps. Redaktørerne excerperede efter tid og lejlighed, men denne excerpering var først og fremmest rettet mod de under arbejde værende bogstaver eller de ikke redigerede afsnit.

Den målrettede excerpering som over en årrække blev gennemført med henblik på et supplement, skulle altså dels søge at indfange det nye ordstof fra udgivelsesperioden, dels bøde på erkendte mangler i det gamle materiale. Det drejer sig her især om 1700-tallet, hvor navnlig den midterste del var et forsømt område, både mht. fag- og skønlitteratur, og om fremmedordene generelt. Der er i indledningen til ODS-S I givet en redegørelse for denne supplerings, og jeg skal her blot præcisere et par punkter.

Det samlede materialegrundlag er i dag en seddelsamling på ca. 1.3 mill. sedler. Dette tal skal sammenholdes med det anslåede tal for den gamle ODS som var på 2 1/2 mill. Dvs. at der som grundlag for hvert af de 5 supplementbind gennemsnitlig ligger et betydeligt større materiale end til hvert af de 27 tekstbind som hovedværket omfatter. Det skulle give en nogenlunde fast grund at træde på, men også et meget større materiale at bearbejde til de enkelte bind.

Skal man sige lidt om de forskellige kildetyper og deres indbyrdes vægtning, støder man på den vanskelighed at der ikke foreligger statistisk materiale med oplysning om excerptmængder fra den første del af indsamlingsperioden. Men med dette forbehold kan man nævne følgende som de vigtigste genrer:

Først *aviser* - de tegner sig alene for 17-18% af den halve mill.-tilvækst i den sidste indsamlingsfase efter 1965. Som bekendt er avissproget en fremragende kilde for den

der vil følge den aktuelle sprogbrug og finde tidlige belæg på nydannelser. Det har da også fra første færd været et ønske at udbygge og også styrke ODS generelt på dette punkt. Avisexcerperingen har været både omfattende og alsidig. Hovedstadspressen i 1900-tallet, specielt perioden 1915-55, udgør hovedstammen, men også de to foregående århundreders presse er medtaget, og også provinspressen er inddraget for at få så bred en dækning som muligt. Også ugeblade og enkelte tegneserier er repræsenteret i samlingen, dog med et mindre antal excerppter.

Dernæst *skønlitteraturen*, som var den absolut dominerende kildetype i det oprindelige ODS-materiale og er et tyngdepunkt i ordbogen. ODS er ubestrideligt en smuk litteratur- eller klassikerordbog med fyldig repræsentation af periodens hovedforfattere. Excerperingen til Supplementet - 11-12% af tilvæksten efter 1965 - har først og fremmest været rettet mod hovedforfatterne i ODS' udgivelsesperiode, 20'ernes, 30'ernes og 40'ernes forfattere, alle repræsenteret med en række værker og fyldige excerptmængder. Hvad de ældre forfatterskaber angår har nye udgaver af breve og dagbøger givet materiale til samlingen. Men især vigtig var en genlæsning af en række klassiske forfattere, specielt med henblik på fremmedordene, som var stærkt underrepræsenteret i det oprindelige materiale.

Andre højt prioriterede kildetyper er *tidsskrifter*, især almenkulturelle eller politiske, litterære, men også nogle rent faglige tidsskrifter har leveret stof fra ældre og yngre tid. Videre *encyklopædier*, fra det 20. århundrede og tillige nogle vigtige fra 1800-tallet, samt officielle tryk (love og forordninger m.m.). Hvad sagprosaen iøvrigt angår er der excerppter indenfor de forskellige områder som kulturhistorie, topografi, politik, nyere historie og faggrupper som jura, medicin, økonomi, teknik, håndværk og nye gebeter som fjernsyn og film.

Det bør nævnes at vi opfatter og udnytter Dansk Sprognævns omfattende samlinger som et yderst værdifuldt baggrunds- og støttemateriale. Supplementet og Sprognævnet mødes på grænsen 1955, slutpunktet for ODS-S og begyndelsesåret for sprognævnsregistreringen. Ved ord og ordanvendelser i nærheden af 1955-grænsen er det af stor betydning at have et udvidet bedømmelsesgrundlag i foreliggende sprognævnsцитater. Og Supplementets tidsgrænse er elastisk i den forstand at citater efter 1955 godt kan medtages og lejlighedsvis medtages i artiklerne hvis vi ikke synes ordene er rimeligt belyst ellers.

Supplementet bygger således på en stor - eller skal vi sige: ganske stor - citatsamling, altså en traditionel excerptsamling. I dagens leksikografiske situation er de databaserede tekstkorpusser med svulmende millional for registrerede ordforekomster ved at være standardudstyr, evt. som supplement til foreliggende excerptsamlinger.² Supplementets materialeindsamling var imidlertid jo væsentlig afsluttet på et tidspunkt hvor etableringen og håndteringen af databaserede tekstkorpusser endnu ikke var tilstrækkelig gennemprøvet. Og stillet overfor den nye tekniks fristende muligheder må vi nu hvor vi er langt inde i produktionsfasen med deadlines og tidspres, konstatere at der er lukket af for tilgangen af nyt materiale. Det er ikke muligt nu at anlægge nye korpusstrategier. Hertil kan så føjes den betragtning at traditionel excerpering dog beholder sin værdi ved

specialopgaver som ODS-S ligesom fx. ved nyordsregistreringen i Dansk Sprognævn. Den selektive excerpering, foretaget af kyndige excerpister og så at sige med fingeren i ODS har givet os et - i dobbelt forstand - udsøgt materiale hvor det relevante stof ikke drukner i totalmængden af citater.³

Indholdet: tilføjelser og rettelser.

Supplementets tidsramme er som allerede berørt den samme som hovedværkets, nemlig perioden fra ca. 1700 til 1955. Det er vigtigt at sige eller gentage at vi går principielt ikke ud over dette tidsrum og supplerer indenfor dette.

Et hovedanliggende for Supplementet er ifølge sagens natur det nye sprogstof, nye ord og ordanvendelser fra 1900-tallet, det som er kommet til efter de enkelte binds redaktionsår. Generelt kan det siges at nyordsstoffet fra denne periode er præget af fremmedord, herunder internationale betegnelser indenfor forskellige fagområder der er blevet så almindelige i fællessproget at de er medtaget (*Allergi, Ambivalens, Aspirin, Bakelit* osv.), samt af sammensætninger og afledninger både indenfor det fremmede og hjemlige ordstof.

Sammensætningerne udgør jo som bekendt i danske og nordiske ordbøger den absolut dominerende ordtype. I ODS efter stikprøver⁴ over tre fjerdedele af alle opslagsord. Også i supplementspalterne vrimler sammensætningerne, og det nye ordstof har i en række tilfælde givet en kraftig forøgelse af bestanden i forhold til den gamle ODS. Ordet *Atom* er gammelt i sproget, men bliver med den tekniske udvikling i 1900-tallet produktivt som 1. led med forskellige betydninger i sammensatte ord, og Supplementet føjer til den gamle sammensætningsløse ODS-artikel et par spalter med et par snese nye sammensætninger fra redaktionsperioden: *-affald, -alder, -bombe, -energi, -kraft, -spaltning* osv. Endvidere med eksempler - i en samleartikel - på brugen i jargon eller slang om noget voldsomt eller imponerende: øjeblikdannelser som *Atomsucces* (tegneserie 1947), eller *Atommanden* født i et lykkehjul (sportsreportage 1952). Andre eksempler på meget lange og i forhold til ODS markant forøgede sammensætningsrækker er *Arbejder-* (med 64 +-artikler til ODS' 15 og *Arbejds-* (med 204 +-artikler i forhold til de foreliggende 152). I de to sidste tilfælde går eksempel-rækken tilbage før år 1900 og afspejler interessant den tekniske og samfundsmæssige udvikling fra slutningen af 1800- til midten af 1900-tallet. Det er vigtigt at dette stof tilgodeses bredt i de store ordbøger, og man tør vist sige at Supplementet har været generøs på dette punkt. Som prøve på supplementspalterne er der til sidst i denne artikel vist en ny sammensætningsrække (*Banan-*) med eksempler både på nye tekniske og andre faglige ord og på hverdagsgloser og idiommer (*glide i en bananskal*) som blev almindelige i 1900-tallet efter at bananerne var blevet en del af det almindelige kulturbillede og forbrugsmønstre. Den tilsvarende ODS-artikel - der er ingen sammensætninger - fylder kun 9 linier.

En betydelig del af de nye supplementord er ældre i sproget end det pågældende ODS-bind og har i flere tilfælde også været repræsenteret i ordbogens oprindelige samlinger. Der foreligger her for supplementredaktionen et oplysende materiale i de lister

som til intern brug blev ført i ODS-redaktionen over ord som var til overvejelse mht. medtagelse/ikke-medtagelse. Når vi kan konstatere - for de første binds vedkommende - at flertallet af de nedstemte og altså adgangsformentede ord fra disse lister får plads i Supplementet, så behøver det ikke at betyde at optagelseskriterierne er afgørende forskellige i ODS og Supplementet. Der kan være tale om at ordenes status har ændret sig, ord der har været følt som specielt faglige kan senere have fået en større udbredelse. Rammerne er dog udvidet lidt, og specielt på ét vigtigt punkt er Supplementets praksis nødvendigvis mere liberal end ODS', nemlig mht. fremmedordene. Den mangelfulde dækning af dette stof i den gamle ordbog har ofte og med rette været kritiseret. Der er her tale om ikke blot de fagligt eller teknisk betonedede internationale ord, men det almindelige fremmedordsstof som udgør og i ODS-perioden har udgjort en del af det litterære ordforråd og det almindelige talesprog. Baggrunden for mangelsposterne var som nævnt den oprindelige materialefattigdom. Senere blev materialet bedre, men den forsigtige linie der var lagt mht. medtagelse af fremmedordene ved projektets start, kom i nogen grad til at præge hele værket. Hvor meget der mangler af det ældre stof og her først og fremmest de romanske fremmedord, kan man se fx. ved en sammenligning med det materiale der er fremlagt i Holbergordbogens 5 bind. Nu kan vi altså udfylde en række lakuner både mht. ord som var almindelige i 1700- og 1800-tallet, men sjældne i det 20. århundrede: *abandonnere, acquittere, admirabel, admittere, allegere, Attention, Bassesse*. Og ord som er udbredt (også) i 1900-tallet: *abrupt, absorbere, adækvat, Aggression, ambitios, Aspekt*.

Supplementstoffet fremtræder dels som nye artikler, dels som tilføjelser (sjældnere: rettelser) til eksisterende artikler. De ialt ca. 10.350 artikler i bind I fordeler sig nogenlunde ligeligt på de to kategorier.

Tilføjelserne kan gælde nye betydninger, især naturligvis fra det 20. århundrede. Substantivet *Baand* får med den tekniske udvikling nye anvendelser om lydbånd til båndoptagelser og indenfor radiofonien om bølgeområde, frekvensbånd, desuden om transportbånd, "endeløst bånd". Ordet *Aand* fik en ny anvendelse som skældsord: tåbe, idiot, hvortil adj. *aandet*).

De faste forbindelser (kollokationerne) får som helhed en fyldig behandling i ODS, dog også her med forbehold for de første bind hvor fraseologien er mere tilfældigt belyst. Supplementet kan her føje meget nyt - ældre og yngre - stof til, ofte i form af henvisninger til en bestemt frases behandling i de senere dele af værket. I ODSS-artiklen *Ben*, der føjer godt 4 spalter til ODS' 9, er der mest tale om forbedringer af det fraseologiske stof, med ialt en 35 nyregistrerede faste forbindelser og idiomer: *gnave ben* (snorke), *lette (på) benet, få en til det andet ben, stable på benene* osv.

Meget ofte består tilføjelsen i tilførelse af nyt citatmateriale. Det svage grundlag i begrundelsen af udgivelsesfasen viser sig i mange artikler med citatfattigdom sammenlignet med senere ODS-standard, undertiden i den ekstreme grad at der slet intet belægsmateriale bringes (småartikler som *Absolutist, Absurditet, Admiralinde, Adoptivbarn* osv.).

De mange tilfælde af tilbage- og fremdateringer som Supplementet giver, er nærmere

analyseret af Anne Duekilde andetsteds i denne bog.

Man kan sige at supplementredaktionen i bind I har arbejdet på en taknemmelig baggrund. Det er ikke svært med den udvidede materialebasis både at udfylde lemmalakuner og at forbedre en række af de artikler der har behov herfor. Som regel er det heller ikke problematisk at indføje det nye stof i de gamle artikler. Det forekommer sjældent, men det forekommer dog at en ODS-artikel er erstattet af en nyskreven, se mindre artikler som *Afspænding, Agitation, Barbermaskine*.

Det forekommer også - det må tilføjes - at man i og for sig erkender et supplerings- eller revisionsbehov, men ikke kan gøre noget ved det. Her må nævnes de meget store og svære artikler, typisk en række formordsartikler. Der er en betydelig forskel mellem præp.artiklerne i de første og de senere bind af ODS, sml. fx. *af* med *pa*, *fra* med *til*. Og den behandling som de store pron.artikler under D har fået, føles knap tilfredsstillende i dag. Men de forbedringer som kan finde sted i disse artikler vil være af beskeden og delvis tilfældig art. Supplementet kan ikke her bringe behandlingen op til senere ODS-standard.

Hvad angår egentlige rettelser til ODS-artikler, så kan man konstatere - med en kompliment til de gamle redaktører og medarbejdere - at vaskeægte trykfejl, forkerte kildeangivelser m.m. er forholdsvis sjældne. Ordbogen har aldrig meddelt trykfejlslistor, men en række notater om fejl er naturligvis gennem årene indkommet og vil indgå i Supplementet. Korrigerende indgreb i den redaktionelle tekst vil selvsagt forekomme, dels i tilfælde hvor der er tale om egentlige fejl eller inkurier mht. citatolokning eller -placering, dels og især i de uundgåelige tilfælde hvor den gamle redaktør ikke har været godt nok underrettet, har formet en definition eller en brugsbestemmelse på et for spinkelt grundlag, som Supplementsamlingen nu kan forbedre.

Når Supplementet engang foreligger færdigt med sine 5 bind vil det store stof, som der her er givet nogle prøver på, fordele sig ulige over bogstavrækken. Det foreliggende 1. bind, der går fra A til Bh, svarer til 1 1/2 ODS-bind og giver altså så høj en suppleringsprocent som 67. De følgende to bind, der bliver udsendt i 1994 og 96, bringer Supplementet frem til og med bogstav F og svarer til 4 ODS-bind, dvs. en suppleringsprocent på gennemsnitlig 50 (i en faldende kurve). For resten af alfabetet regner redaktionen med en yderligere faldende kurve ned til procenter på ca. 10-15 (P-R) og 3-5 (S-Ø). Samlet får vi altså og måtte nødvendigvis få et supplement med en betydelig forvægt - grafisk et spejlbillede af hovedværket.

Problemer.

Jeg skal runde af med kort at berøre et par generelle og specielle problemer i forbindelse med supplementarbejdet. At udarbejde et sådant supplement er en meget bunden opgave i den forstand at den jo er styret af og forudsætter en accept af den gamle ODS-struktur både på makro- og mikroplanet. Der kan justeres lidt, men der kan ikke ændres afgørende. Supplementet skal hele tiden fungere sammen med og læses sammen med hovedværket.

En iøjnefaldende ulempe ved den gamle ODS som Supplementet må acceptere, er de i dag på nogle punkter forældede lemmaformer. ODS er i sit redaktionssprog avanceret for sin tid idet der bruges små bogstaver i substantiverne (men dog ikke bolle-å). Men opslagsformerne følger naturligvis den gamle retskrivning før 1948 med store begyndelsesbogstaver i substantiverne og dobbeltskrevet aa som betegnelse for å. Suppl. må her følge trop og altså alfabetisere å-ordene som a + a (*båd* før *bad* osv.), hvad der jo virker ligeså forkert som den gamle indordning af æ og ø som a + e og o + e, som man finder i ordbøger fra 1700- og begyndelsen af 1800-tallet.

Artikelstrukturen er principielt den samme i Supplementet som i hovedværket. Men den er nu formaliseret og derved på nogle punkter præcisere og mere konsistent idet manuskriptet løbende bliver indskrevet i en feltdatabase. Der er dog én vigtig forskel: de nye artikler i Supplementet har ingen udtaleangivelse, og der meddeles ikke rettelse til evt. forældede angivelser i ODS (som fx. når ordet *Agurk* i bind I har udtaleangivelse med o). Ændringen er en nødvendig konsekvens af tidsafstanden mellem redaktion og den behandlede periode: vi kan jo ikke i 90'erne sidde og statuere normaludtaler 40 år tilbage.

Et særligt problem udgør brugsbestemmelserne. ODS opererer med et nuanceret og fint gradueret system af markører til angivelse af brugsområde og brugelighed. Alle ord som ikke på redaktionstidspunktet var fuldt brugelige i neutralt rigssprog (det almindelige skrift- og talesprog) skulle forsynes med vejledning herom, altså angivelse af det særlige brugsområde eller stillag, eller nærmere bestemmelse af frekvens eller begrænsning til en bestemt periode. Systemet blev hele ordbogen igennem administreret særdeles samvittighedsfuldt. Der er rundt omkring i artiklerne mange omhyggelige, undertiden meget detaljerede brugsangivelser, som er af stor værdi for ordhistorien.

Det er klart at Supplementet som hovedværket skal give besked om ordenes status, både de nye ords status og (i et vist omfang) eventuelle ændringer i det gamle ordforråds frekvens og brugsområde. Men det er ligeså klart at supplementredaktørerne her arbejder under andre betingelser end de gamle ODS-redaktører. Vi kan ikke som de overfor ordstoffet fra 1900-tallets første halvdel give en samtidsbedømmelse. Selvom begge de nuværende redaktører er på den i denne forbindelse helt rigtige side af de 60, med (evt. også sproglige) erindringer fra 30'erne og 40'erne, så lader det sig ikke gøre på fri hånd, uden fyldig materialebaggrund at decidere med sikkerhed mht. de finere nuancer i den sproglige usus, frekvensforhold osv.

Konsekvensen for Supplementet og dets forhold til hovedværket er en større tilbageholdenhed og forsigtighed på dette felt, brugsbetegnelserne bliver mindre udførlige, og så således at det ubetegnede område af sprogbrugen, kredsen af ord der ikke forsynes med nogen brugsanvisning, udvides noget. I ODS finder man meget hyppigt bogtegnet som markør for ord der kun eller fortrinsvis bruges i skriftsprog eller litterært påvirket talesprog. Dette tegn, som i Supplementet er erstattet af ordet skriftspr., bruges væsentlig sjældnere her.

Hvad endelig angår det rent ordbogstekniske problem om sammenkobling af hovedværk og Supplement, dvs. tilordning af supplementartiklerne til ODS-artiklerne, så har

ODS-S valgt den nærliggende løsning overalt tydeligt at markere tilføjelser og nyt stof med et plus-tegn. Nye artikler indledes af et +, og tilføjelser til gamle artikler, der kan sætte ind på alle punkter i artikelstrukturen, indføres også med et plus.

Supplementet er med sine mange plus'er og spalte-liniehenvisninger skræddersyet til sit hovedværk og - forhåbentlig - således indrettet at det er relativt problemløst for brugeren at gå frem og tilbage mellem de to tekster. Det ville selvfølgelig være nemmere og mere brugervenligt at have oplysningerne samlet, i samme bind. Jeg har nævnt Oxfordordbogens smukke tretrinraket: hovedværk - supplement - integreret udgave. Men denne model, hvis sidste fase for øvrigt er langt fra problemløs således om den er realiseret i den store engelske ordbogs "2. udgave",⁵ den kan endnu vanskeligere overføres til den store danske ordbog, fordi ODS er redigeret som den nu engang er: med megen og vel overvejende vægt på samtidskomponenten i forhold til den historiske komponent, altså med vægten på den nøjagtige og minutiøse redegørelse for redaktionstidens sprog. Det er vanskeligt at se hvordan man skulle håndtere de mange tidsbundne oplysninger om ordenes status osv. i en integreret udgave hvor hele stoffet ansues ud fra en historisk synsvinkel. Der måtte da blive tale om en væsentlig omarbejdet ODS.⁶

Her og nu drejer det sig selvfølgelig om at få de planlagte 5 supplementbind vel i hus. Får vi det vil der i hvert fald foreligge en afgørende forbedret ODS, men altså nu ikke en samtidsordbog med historisk komponent, men en historisk ordbog over dansk rigssprog 1700-1955 (dog med hovedvægt på det sidste halve århundrede).

Noter

1. R.V. Fjeld (udg.): *Nordiske Studier i Leksikografi*. Oslo 1992. 231-34.
2. Se fx. rapporten fra den islandske ordbog, Nord. Stud. Leks. 390-402.
3. Rapporten fra den islandske ordbog understreger i sin konklusion værdien af den traditionelle excerptsamling også for dette projekt.
4. Aage Hansen: *Moderne Dansk*. Kbh. 1967. I 253.
5. Jf. Noel Osselton (anm.) *The Oxford English Dictionary*. Sec. Ed., i: *International Journal of Lexicography* VI,2. Oxf. 1993. 124-31.
6. Se også Anne Duekilde: *Supplement til Ordbog over det danske Sprog*, i: J. Louis-Jensen & J.H.W. Poulsen (udg.): *The Nordic Languages and Modern Linguistics* 7. Tórshavn 1992. 181-90, spec. 185f.

ODS:

Banan, en. [ba'na:n] fl. -er. (af port., sp. banana; opr. et afrikansk ord) frugten af pisangplanten, *Musa paradisiaca* L. (jf. Adamsfigen). vAph.Nath.II.331. Funke. (1801).II.455. Frugten (af pisang) (der kaldes „Banan“) er et Bær af Form som en glat, but trekantet Agurk. Warm.Frøpl. 162. || & om selve planten. Funke.(1801).II. 455. Sal.II.513.

ODS-S:

Banan, en. + (i ældre spr. ogs. Bannana oign. fl. -s). ældre o.a.: Bannanas eller
 15 Broddi er en Frugt som i Europa haver ingen at lignes ved. ETillemann.Gvinea.(1697). 139. Bannanes. Pflug.DP.752. Figen. Yams. Bananoes. Reiser.II.378. *Alberti, Alberti. han gaar fra Dør til Dør | og sælger 3 Bananer for 25 Ør. Cit.1908.(Spectator.1948/49. 81). 1892 .. De første Bananer kommer til Byen i denne Tid. KraksTidstavler.(1930). 93. Blomsterne (på bananplanten) sidder flere sammen („en Haand“ Bananer). Nytte-
 25 planter.162. *Mæn når der kommer en båd med bananer, så har vi glemt alle sorger og savn. vise 1945.(Vogel-førg.BO.*425). + || (i 1930'erne) spøg. om vegetar. navnlig den ene af (ernæringsspecialisten Mikkel Hind-
 30 hedes) forsøgspersoner .. kaldet „Bananen“, blev berømt .. kapløbet mellem „Bøffen“ og „Bananen“. DaglDanm19og20årh.II.384. + || (slang) om genstande hvis form kan minde om en banan. om cigar: de almindelige
 35 slanke Haandcigarer er „Bananer“. Tidsskr.f. Tobak.1/12 1924.9.sp.2. En almindelig „Banan“ kan ofte være lige så god eller bedre end facon-cigaren. DKøbm.131. om projektil: Bom.S.II.110. om en finger: Da vi sikrede
 40 Danmark.(1915).40. om det mandlige lem: Bom.S.162. Rifbjerg.Sommer.(1974).48. + || som (eufem.) udtr. for hård behandling; kle (jf. bl.a. Kaffe 2.4. Kanel 2.2. Konfekt. Tobak). Du kan stole paa at der er Bananer i
 45 Luften til dig. VBergstrøm.HN.13. jf.: En hård dom, der medfører at man har f.eks. 4 år (4 bananer), hedder et øksehug. Bom.S Ordb.207. + || (slang) om penge. Bom.S Ordb.108. jf.: Være bananstærk 'have penge
 50 på lommen'. Cit.1945.(DSt.1948.119). + **Banan-bøsning**, en. (jf. Bøsning S og -muffe S; tekn.). A Warrern.DaEngTeknO. (1949). + -flue, en. lille flue af slægten *Drosophila*. den i de senere Aars Arvelig-
 55 hedsundersøgelser saa stærkt anvendte Bananflue (har) kun 4 Par Kromosomer. Vore Sygd.I.258. NySal. + -mand, en. gadehandler der sælger bananer fra en banan-

vogn. Bananmanden begynder sin Arbejds-
 dag paa Kongens Nytorv. Riget.23/3 1911.3. sp.5. TandR.A.7. Bananmanden har faaet
 Kammeraten til at gaa alene med Vognen
 5 den Times Tid. HHLund.Lørdag.(1933).89. + -mel, et. (jf. Melbanan; fagl.). Bananmel .. fremstilles i temmelig stor Stil i Mellem- og Sydamerika. Nytteplanter.163. „rigtig“ Mad til Baby – med ægte Bananmel. Beri
 10 Tid.19/6 1945.Aft.3.sp.3. + -modneri, et. 1927.(se u. Modneri). + -modnings-anstalt, en. AvisAarb.1930.2. Lovtid.1955.A. 211. + -muffe, en. (jf. I.Muffe 2.2 og -bøsning S; tekn.). Bananmuffe. Gallalit. fineste
 15 Udførelse. KatalogNr.21. Cyclekompagniet A/S.(1937).27(KglBiblSmåtryk). + -republi- blik, en. (efter eng. banana republic; avis- spr.) nedsæt., om lille stat, især i Mellem- amerika, med en (ustabil, uudviklet) øko-
 20 nomi der er stærkt afhængig af banan- eksport. behandle Guatemala som „banan- republik“. Sal.T.1953-54.525. JyllP.24/6 1954. 4.sp.6. + -skal, en. (jf. -skræl S). Banan- skaller. Levende Billoder fra Sommeren
 25 1906 (af folk der falder ved at træde på ba- nanskaller). Blækspr.1906.45. glide i en bananskal, som udtr. for at noget ikke lykkes. den friske Musik, der forekom lvar at strømme saa purt og naturligt som selve
 30 Skovens Kildevæld, modsat meget af Nuti- dens, som i Pausen mellem to Eksprestog gør sine fortvivlet-originale Saltomtaler og sluttelig glider i en Bananskal. JacPaludan. MM.100. Der skal megen Resignation til for
 35 begge Parter, for ikke at glide i lignende Ba- nanskaller, som Venstre og de Konservative. Finanstidende.1928/29.596. || (jf. sv. banan: sø.-jarg.) om hængekøje. Bom.S.II.146. Hæn- gekøjerne – populært kaldet bananskallerne – vil gradvis blive erstattet med faste køjer.
 40 Beri.Tid.23/7 1960.7.sp.5. + -skræl, en. (jf. -skal S). Norman-Hans.MA.145. man har da heller ikke Mod paa aa sidde aa gnave Bananskræller. naar a' man er ude! FrSkous-
 45 bo.ES.99. + -stik, et. (-stikker. 20 Stk. Ba- nanstikkere. PolitiE.Kosterbl.18/3 1925.2.sp. 2). (jf. ty. bananenstecher, eng. banana plug) enkeltpolet stikprop. 4 Bananstik .. Jordklemme (til en radioantenne). OrdbS.(re-
 50 klametryksag 1926). BeriKonv.II.257. ved hjælp af et par bananstik forbandt (han hæ- reapparatet) med wirerecorderen. Informa- tion.17/7 1954.4.sp.4. + -vogn, en. (jf. -mand S). Banan-Sæsonen er inde. Banan- vognene har atter indtaget deres Plads i det københavnske Gadebillede. Riget.23/3 1911.3. sp.5. Dagens Vær. De ved, om Byen og Pi-
 gerne og Bananvognen. JacPaludan.S.57.